

ՔՐՈՆԻԿ

ՀԱՅԵՐԸ ԳՈՆՍԻՐԸ ԱՌԹՈՒՄՈՒՆ ՄԻՋ. — Այս փարիզի հարկեր քանի հոգի ներկայացած էին Փարիզի Գնահարկաբերին (երամշտութեան եւ դերասանական արուեստի վարժարանին) ընդունելութեան քննութիւնն անցնելու, ինը հոգի միայն ընդունուած են, եւ այդ իննէն երկուքը հայ են, — պ. պ. Կելպէյէնկեան՝ ողբերգութեան համար, եւ Մաքսուտեան՝ կատակերգութեան համար: Արեւելքին ելած պատանին երբ որունք ֆրանսերէն լեզուի արտասանութեան եւ եւ ֆրանսական թատրոնի հրաշալիքներէն եւ արտայայտութեան մէջ կը մրցին Ֆրանսացիներու հետ եւ կը յաջողին, ասի եւ զական երեսոյթ մըն է, երեսոյթ մը որ անդամ մը եւս կ'ապագայ գնահէ թէ աշխրհիկ ճշմարտութիւններ պաշտպանած կ'ըլլանք հայ ցեղին քաղաքակրթական ձիրքերը փառաբանելով:

Հ. Յ. ԻՍԱՎԵՐՏԵՆՑ. — Յաւով կ'իմանանք Հ. Իսավերտեանի մահը: Ստանց վաշիւլու խոյր համբու մը — որուն արժանի էր ասոյն. — Հ. Իսավերտեանց եղած է մին աշխարհի խոյր արեւմտեաներէն որոնք ամենակենսական ծառայութիւն մը մատուցած են հայ ազգին՝ աւարտ անցնելու ճանչցնելով Եւրոպային: Հ. Իսավերտեանց հրատարակած է, ամենաճոխ արեւադարձութեամբ, ֆրանսերէն պատկերազարդ Հայոց պատմութիւն մը, անգլիերէն լեզուով Հայաստանի գրական պատմութիւն մը, քաղաքական պատմութիւն մը եւ եկեղեցական պատմութիւն մը: Բայց այդ գործերէն վերջերս հրատարակեց Անժաւերտեան անդլիերէն թարգմանութիւն մը, եւ Վիտիլիեր անգլիացի հրատարակողը կը գրէ՝ «Բազմալեզու, այդ թարգմանութեան լեզուն հաւասար գտնել Աստուածաշունչի եւ Միտունի անգլիերէնին»: Հ. Իսավերտեանց ամենակցած է նաեւ Ալլուանդի ֆրանսերէն թարգմանութեան, եւ ֆրանսերէն, թաղերէն ու անգլիերէն թարգմանած է հայկական պատարագը:

ՀԱՅ ԵԿԵԼԵՃԻՈՅ

ԵՐԱՅԻՇՏԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

(Այս ուսումնասիրութիւնը առաջին մասն է յօդածներու շարքի մը զոր պ ֆիլէսոֆիք, երկուստայ հայագէտ արեւելահայտը հրատարակեց վերջերս «Tribune de St. Germain» երամբշտական ամսագրին մէջ. — Միւս յօդածները կը պարունակեն պ. Օպրիի տպագրութիւններն իր արեւելեան Հայաստանի մէջ կատարած համարողութիւնն եւ էքսիւրները: Երբ յայտնուած, Պ. Օպրիի այս տե-

սութիւնը նախարան մըն է հայ եկեղեցական երամշտութեան վրայ ընդարձակ դրոժմը մը զոր պիտի հրատարակէ մօտաւոր ապագայի մը մէջ):

Երամշտութեան ուսումնասիրութեանց համարողութիւնը զոր կատարեցինք Հայաստանի մէջ, շատ տարիներ առաջ յայտնուած վարկած մը ստուգելու համար է որ ձեռնարկուեցաւ:

Փարիզի Էնսթիթիւ Գաթիլիքը՝ 1893 Էն 1899 տրուած դասընթացքի մը մէջ, «Թրիպիւն» աը Սէն Ժերմէնի մէջ հրատարակուած զանազան յօդածներով, յաճախ յայտնած ենք սա զաղապար թէ լեզուաբանական ընդհանուր մեթոտները կրնան կիրառուել երամշտութեան գիտական ուսումնասիրութեան, եւ թէ կարելի է նախնեաց կամ միջին դարու երամշտական բնապիւր մը վերահաստատել քննարկատական միեւնոյն եղանակներով զոր կը գործածենք Հոմերոսի, Տակիտոսի կամ զհայտնի աը մէջքի մը մէջ այլապէս կատարել համար:

Այս տեսակէտն այժմ մեզի վերջնականապէս ընդունուած եւ արդարացած կը թուի՝ նոյն իսկ պարզ ողջմտութեան հանդէպ, այն աստիճան՝ որ աւելորդ կը համարենք ասոր վրայ ծանրանալ: Բայց բառերու լեզուին ու հնչիւններու լեզուին այդ նոյնատեւմէն կը բոլորին իսկ մը հետեւութիւններ: Մենք աւտոնցմէ բաւական թուով ի վեր հանեցինք, բայց ցուցակը փակուած չէ, եւ որքան հետեւ լեզուաբանները յօսաբանան իրենց դիտարկեան անհետախոյղ սահմաններուն մէջ, այնքան հետեւ՝ անոնց հետեւելով՝ մենք ալ կրնանք յատաճանալ երամշտութեան հարցերու համար:

Ենթադէս՝ խոյր մը կը ծագի. հնդեւրոպական լեզուներու քաղաքական քերականութիւնը, սանսքրիթին, գերմանի, հայերէնին, յունարէնին, յաթերէնին, հին գերմաներէնին, կելտերէնին մէջ հաւասարապէս զբառնուող գծերու համախմբումով, իրեան կը հանէ լեզուին հին մէկ վիճակը, աւելի ճիշդ՝ այն վիճակը ուր այդ բարբառները կը գանրուէին այն միջոցին երբ զեռ թիւ տարրեր էին: Այսպէսով կը մօտենանք մարդկային այլազան ցեղերու միակ կորիզի մը, — հնդեւրոպական, — վարկածային լեզուին վերահաստատմանը: Բազմազան քերականութեան զգալող